

Warszawa, 23.06.2017 r.

Apel
w sprawie zagwarantowania warunków do zrównoważonego rozwoju
polskiej nauki i szkolnictwa wyższego

Krytycznie oceniając wieloletnie zaniedbania Państwa Polskiego w dziedzinie nauki i szkolnictwa wyższego, pomimo deklarowanych intencji i podejmowanych w ostatnim okresie działań przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, z niepokojem stwierdzamy występowanie problemów grożących zapaścią cywilizacyjną w sektorach nauki i szkolnictwa wyższego.

Nauka i szkolnictwo wyższe, stanowiące najbardziej prorozwojowe we współczesnym świecie dziedziny życia społeczno-gospodarczego, nie były beneficjentami transformacji ustrojowej i głębokich przeobrażeń gospodarczych w Polsce po roku 1989. Pomimo wielokrotnego wzrostu wskaźnika skolaryzacji brutto w szkolnictwie wyższym do poziomu 48,7% w roku 2016 nie nastąpił adekwatny wzrost kadry akademickiej i nakładów finansowych. Poczynając od 2005 roku wydatki budżetowe (bez środków z UE) w relacji do PKB zmalały z 0,99% do wartości 0,83% w roku 2016, pomimo zaangażowania w latach 2013-2015 niemal 3 mld zł na poprawę wynagrodzeń pracowników publicznych szkół wyższych.

Finansowanie nauki od wielu lat cechuje stagnacja (0,35% z budżetu państwa łącznie ze środkami z UE w 2016 roku), podczas gdy zgodnie z deklaracjami kolejnych rządów oraz zobowiązaniami międzynarodowymi wydatki na ten cel winny stanowić co najmniej 2% PKB. Efektem takiej polityki jest spadek liczby młodych pracowników nauki, spadek aktywności naukowej, badawczej oraz innowacyjnej, a także wyniszczenie instytutów badawczych, publicznych szkół wyższych w mniejszych miastach, czy instytutów Polskiej Akademii Nauk. Sytuację pogarsza nieefektywny, archaiczny model kariery naukowej i awansu zawodowego oraz niskie uposażenia młodych badaczy w odniesieniu do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. W rezultacie uczeni – szczególnie młodzi – odchodzą z uczelni, czy instytucji naukowych, albo wyjeżdżają z Polski. Także utalentowani absolwenci uczelni zamiast rozpocząć karierę naukową w Polsce wolą wyjechać z kraju lub podjąć pracę w biznesie. Prowadzi to do pogłębiającej się luki pokoleniowej.

Postulujemy istotne i długofalowe zwiększenie finansowania budżetowego badań naukowych o 0,1% PKB rocznie, by osiągnąć 1% PKB w roku 2025. Drugie tyle powinno przyjść ze źródeł pozabudżetowych. Oznacza to konieczność wzrostu nakładów z budżetu na badania o 2 mld zł już w 2018 roku. Konieczne jest także zwiększenie nakładów na szkolnictwo wyższe, odpowiednio do realizowanych zadań edukacyjnych, w relacji do wielkości PKB. Jest to naszym zdaniem niezbędny warunek prawidłowej realizacji przygotowywanej obecnie ustawy 2.0 Prawo o szkolnictwie wyższym.

Proponowane w niej utworzenie uczelni badawczych, może być sfinansowane tylko poprzez skokowy wzrost nakładów na naukę. Utrzymywanie dotychczasowego poziomu finansowania i wprowadzonych zmian zasad algorytmu podziału dotacji podstawowej dla uczelni (na kształcenie), prowadzą do wyniszczenia publicznych uczelni w wielu mniejszych ośrodkach, **co jest prostą drogą do stworzenia Polski B, na dużym obszarze kraju i zmuszenia młodego pokolenia Polaków do kształcenia się w prywatnych szkołach wyższych, bądź emigracji.**

Aby temu przeciwdziałać, niezbędne jest **zwiększenie odrębnych strumieni finansowania szkolnictwa wyższego i nauki, którym powinna towarzyszyć ich właściwa dystrybucja**, zapewniająca zarówno osiągnięcie założonych celów pro jakościowych, jak i stabilne funkcjonowanie publicznych szkół wyższych oraz instytutów badawczych z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju tego sektora w wymiarze regionalnym. Jest to niezbędne dla realizacji Planu na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, a dotyczy dwóch elementów systemu finansowania: algorytmu podziału dotacji podstawowej dla uczelni publicznych oraz poziomu dotacji statutowej dla jednostek naukowych (uczelni, instytutów PAN i badawczych).

System finansowania nauki oparty na grantach jest przyczyną występowania problemów z utrzymaniem zespołów badawczych zarówno w uczelniach jak i w instytutach, zwłaszcza w mniejszych ośrodkach regionalnych. **Konieczne jest zatem - oprócz środków przydzielanych w postępowaniu konkursowym - utrzymanie wydzielonych funduszy na badania statutowe.**

Niezbędnym elementem budowania kapitału społecznego w obszarze nauki i edukacji jest znaczące podniesienie prestiżu nauczyciela akademickiego i naukowca. Tylko takie działanie umożliwi pozyskanie młodych najzdolniejszych absolwentów, którzy w pełni zaangażują się w proces kształcenia następnych pokoleń i badania naukowe. Warunkiem rozwoju kapitału ludzkiego polskiej nauki i szkolnictwa wyższego jest stabilność zatrudnienia, godziwe wynagrodzenie, stabilne, jasne i powszechne zasady oceny okresowej, wsparcie rozwoju zawodowego oraz partycypacja w zarządzaniu uczelnią, bądź instytutem naukowym.

W kwestii wynagrodzeń rekomendujemy powrót do przyjętej w 2001 roku koncepcji ładu płacowego w szkolnictwie wyższym poprzez wprowadzenie zapisów ustawowych gwarantujących w uczelniach publicznych poziom średnich płac w grupach profesorów, adiunktów, asystentów i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi w relacji odpowiednio 3:2:1:1,2 w stosunku do średniego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Kotwicą dla tak zdefiniowanego ładu płacowego oraz odpowiedzialnego i efektywnego wydatkowania środków budżetowych powinien być ponadzakładowy układ zbiorowy pracy dla pracowników uczelni publicznych, wynegocjowany przez rząd i stronę związkową w duchu dialogu społecznego. Postulujemy jednoetatowość nauczycieli akademickich i przyjęcie zasady finansowania ze środków publicznych wyłącznie nauczycieli akademickich zatrudnionych w podstawowym miejscu pracy.

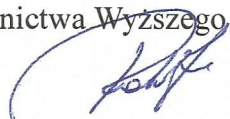
W nowej ustawie 2.0 konieczne jest skrócenie formalnej drogi awansu zawodowego nauczycieli akademickich poprzez **traktowanie stopnia naukowego doktora, zgodnie z rekomendacjami Europejskiej Karty Naukowca, jako podstawowego w karierze naukowej. Proces ten powinien być skojarzony ze zniesieniem przymusu habilitacyjnego**, a zróżnicowane ścieżki awansu powinny opierać się na rzetelnej ocenie okresowej dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego. Osobom zatrudnionym w podstawowym miejscu pracy należy umożliwić stabilizację zawodową i ekonomiczną poprzez wprowadzenie zapisów ustawowych, gwarantujących zatrudnienie na czas nieokreślony w pełnym wymiarze czasu pracy.

Uważamy, że nie stać nas dłużej na oszczędzanie na szkolnictwie wyższym i nauce. Nadszedł czas na dokonanie odważnych zmian systemowych, zwiększenia nakładów finansowych oraz wsparcia i ochrony potencjału materialnego i ludzkiego ze strony naczelnych i centralnych organów Państwa Polskiego. Wyrwanie Polski z pułapki średniego wzrostu poprzez realizację Planu na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, nie będzie możliwe bez zaangażowania w ten proces polskiej nauki oraz stworzenia dla młodego pokolenia polskich badaczy takich warunków, aby chcieli oni i mogli realizować swoje kariery i aspiracje życiowe w Polsce, a nie poza granicami naszego kraju. Badania naukowe i edukacja są najlepszą i najbardziej opłacalną inwestycją w przyszłość narodu, w materialny, kulturowy i cywilizacyjny rozwój Polski.

Przewodniczący
KSN NSZZ „Solidarność”

Bogusław Dołęga

Prezes
Rady Szkolnictwa Wyższego i Nauki ZNP

Janusz Rak